

ПОМСТЫВСЯ.

Образокъ.

Стыха, стыха Дунай воду несе "... а ще тихійше, ще спокійнійше надъ пышнымъ Дунаемъ. Пивденне повітря, убравшы въ себе, мовъ губка воду, уси проминня сонця, насыть тремтячымы грудыма надъ чудовымъ краевыдомъ, тысячами слипучыхъ искорокъ обсыпае шыроку ричку, що ледве помитно для ока гойдае свою жовту воду межы писковатымы берегама... А на румунському боци ген-генъ по-надъ тыхымъ Дунаемъ зеленою лавою простягся кучерявый гай вербовый и стоить на варті поміжъ ричкою та шыпчастыми горама, що блакытнымы тиняма лягли на блакытному неби и прыковують до себе очи, и ваблять у свою далечинь имлысту...

Вечорило. Здрове палаюче сонце зупынылось надъ Галацомъ, надъ тымы шогламы незличеннымы, що-йно мріють вершечкама въ имлыстій блакыти, надъ тымы плавняма розлогыма, що зеленіють въ далечыни высокымъ комышомъ...

По симъ боци Дунаю, де роскынулось м. Рени, надъ самою ричкою сыдило двое людей. Клункы зъ прыв'язанымъ до ныхъ казанчыкомъ, що лежалы осторонь на писочку, запырошени чоботы й одижъ—свидчылы, що то подорожни. Одынъ зъ ихъ, одягнений въ шыроки сыни шаравары та молдуванськый „капаранъ“, мавъ не бильшь якъ двадцять п'ять литъ. Видъ билон „качулы“, насуненой мало не на бровы, выразно видбывалось смугляве енергичне облыччя зъ орлынымъ носомъ, зъ трохы грубымы устама

пидь чорнымъ вусомъ, зъ карымы очыма, що, повни смутку й задумы, вызыралы з-пидь густыхъ бривъ.

Товарышъ його—людына литъ пидь сорокъ—на сампередь бывъ у вичи буйнымъ рудымъ волоссямъ на голови, довгымы розкуйовданымы вусыщами та неголеною бородою, що мовъ щитка стырчала рудою щетыною. Блиде, мовъ налыте чымъ облычча його було зибране въ дрибненьки зморшкы и слыве не оживлялось мутнымы сывымы очыма.

Подорожни шо-йно выкупалысь. Рудый розгортавъ ще мокри вусы зъ якыхъ стикала вода, та застыбувавъ свою безбарвну пиджачыну, що вкупи зъ такымы жъ пошматованымы штанамы, забучавылымы капцямы на босу ногу та заялозенымъ кашкетомъ—складалы його мизерну одижъ.

— А-а! добре!—покректавъ рудый.—А глянь-но, Свырыде, якъ вода пиджывае!—звернувь винъ до товариша.

— Десь у верховыни дощи выпалы, — видповивъ Свырыдъ.—Трудно намъ буде, Лука, черезъ Прутъ перехопытысь у Молдаву, бо й Прутъ, мабуть, стоить повный, якъ по весни...

— Не журысь, козаче! Най ти журяться, що гроши мають... Одно погано: вода розливае, а въ горли посуха, але мы заразы порадымо на се,—казавъ Лука, присовуючы до себе чымалу баньку зъ выномъ та прыязно всмихаючысь до неи.—Тры ока „джину“—помить соби!—Лука прыклавъ баньку до рота и зъ усмишкою раювання на змарнилому выду, пожадлыво почавъ дудлыты зъ неи.—А-а! „бунъ джинъ“! Добре выно... На, пый!... Добре выно, кажу... а було колысь, брате мй, що я на таке выно й не глянувъ бы... Угорське, шампанъ благородный, портвейнъ, бордо—отъ мои трункы... Було колысь—його благородіе, поручыкъ Лука Ивановычъ, дидычъ подильський, а теперь... босявка, дидычъ рынштоку миського, матульнякъ-заволока!...*) Дай-но, брате, ще „джину“.. Оттакъ! Ты чому не пьешъ? Пый, закушуй: отъ тоби брындзя, перецъ... Йижъ, покиль йе шо йисты! Э, було колысь... А знаешъ, кого я стривъ отутъ у Реняхъ?... Ни, зроду не вгадаешъ... та й якъ тоби вгадаты, колы ты и въ вичи ии не бачывъ. а мене отсе два мисяци лыбонъ, якъ зустривъ на матули?... Иду я соби по „джинъ“ отсей до шынку, колы бачу — стоить на порози

*) Матула—по молдуванському здоровезный волскъ; матульнякъ—рыбалка на рыб. заводи.

молодыця... Якъ глянувъ я на неѣ, такъ и впизнавъ видразу. Вона! Коханка колышня!... Змарнила трохы, схудла, та лышывся той станъ гнучкый, ти очи глыбоки, шо, здаецься, усе бачуть, шо въ тебе заховано въ серци видъ себе навить... Вона зырнула на мене, та не впизнала мабуть, бо й не ворухнулась зъ мисця... Мени ніяково було забалакаты до неѣ, бо бачъ... таке було межы намы: п'ять литъ отсе мынуло, брате мій, якъ я не зъ баньки кружлявъ, якъ теперь, и не зъ матульнякамы гулявъ, а въ благородній кумпаніѣ дворянській розливавъ вына коштовни, мовъ воду тую... Бо була, брате мій, и земля своя, и двіръ, и челяди повно... сказано—дидычъ... Було, та збигло, не знать куды подилося,—отакъ: фью-ю!... та й нема... Такъ шо жъ я мавъ казаты?... Эге, про дивчыну. Саме за рикъ передъ тымъ, якъ жыды забралы за довгъ усе майно мое, стала въ „маменьки“ моеѣ, за покоивку дивчына одна. Отся сама, шо зустривъ у Реняхъ.. Гарна була дивка, така гарна та свижа, шо мене, було, ажъ коло серця запече, якъ гляну на неѣ... А горда та пышна, шо й не прыступай!... Я колысь до неѣ—а вона якъ стусоне мене въ груди!... Мене—дворянына!... ще й видправытысь хотила, та маты не пустыла. Чекай же, думаю собѣ, завзялась ты, завизьмусь и я... Розсердывся спершу... такой лыхый та сердытый, шо й не прыступай... Лыше грымаю на дивку. А дали, брате мій, потыхеньку, помаленьку—почавъ я укоськувать иѣ... То словомъ шырымъ обизвуся, то гостынця привезу... Отъ моя дивчына й залышыла брыкатыся.. Крутивъ я, вертивъ я, мовъ тую рыбу на гачку водывъ, поky не дип'явъ свого... И живъ я отакъ, брате мій, мовъ у раю, щось зъ пивъ року... Тутъ тоби бенкетъ безъ перестанку, день-у-день, кумпанія гарна, выно ажъ шуметь-иллеться, карты, роскоши всяки... а тутъ дивчына прыгортае, душу вывертае своими очыма глыбокымы та сынымы, мовъ море въ годыну... Дай-но, брате, „джину“!... Х-хе! „бунъ джинъ“!... Не довго я раювавъ отакъ. Помитыла „маменька“ моя покійныця, шо погано зъ дивкою, порадылысь мы й видправылы иѣ... А тутъ незабаромъ попродалы усе добро мое за довгъ, „маменька“ померла, товариши видцуралысь и лышывсь я одынъ, якъ палець, безъ грошей, безъ захысту... Э, шо я брешу — безъ захысту!... Захысть бувъ: видъ шынку до шынку, видъ Сруля до Мошка—скризь своя хата, скризь свои люде!... Напьюся гарно, выплюсь ще краще: ривчакъ пидъ боки, каминь пидъ голову, небомъ загорнуся,—сплю,

вси мынайте його сіятельство — пана матульняка, дидыча миського рынштоку!... Прийизды, Свырыде, въ гости: прийму тебе у власній господи такъ, що й не здякуешся!... А ты чога сыдышь сумный та, мовъ сычъ той, надувся?... Пый та не журысь! Хай ти журяться, що по дви сорочки мають, а хто мае одну—кынъ лыхомъ объ землю та пый, покы й останнои не позбудешся!...

— Чога я сумный, пытаешъ?—обизвався Свырыдъ.— Такъ мени чога журно ныни... Змовылысь мы зъ тобою на Молдаву податысь, пошукаты доли за кордономъ... Та ввыжається мени, що не втопымо мы лыха въ ричци, переплываючи, не загубымо його й у плавняхъ, переховуючысь... Скризь намъ, бурлакамъ, однаково... Чотыри роки блукаю я по Бесараби, гадаючи втикты видъ лыха, що залышывъ на Украйни, а ніякъ не могу... Я видъ недоли—а вона за мною. Пиду тыхійше—бида мене нажене; пиду швидче—самъ биду дожену... Що зъ того, що я бурлакаю, гирко працюючи? Що я маю зъ того?... Свята голѣзна, та й годи!... У другихъ хочъ родына ѳе, втиха якась у жыттю, а сырота—мовъ те покотыполе, що витерь жене по степу, видирвавшы видъ коринця... Зійшло колысь и для мене сонечко, та заздрисно стало другимъ—и заступылы...

— Чудна ты людына, Свырыде!—перехопывъ Лука,—шукаешъ щастя по всьому свиту шырокому, а воно тутъ, у сій баньци пыкатенькій на дни спочывае...

— Заыравъ я туды ажъ на дно саме, а не знайшовъ своен доли, не втопывъ тамъ и лыха свого... Колысь и я бувъ щаслыый, колысь и до мене доля всмихалася...—казавъ Свырыдъ наче до себе, пидпершы голову долонямы.—Якъ теперь бачу я долю свою: станъ гнучкый, дивочый, очыци сыни, ажъ чорни часомъ... За бровы свить бы виддавъ, колы бъ мій бувъ,—таки весели та хороши... Ластивкою падала коло мене дивчына... А я не кохавъ ии, ни... було ажъ за сердце мене ссе щось, якъ день не бачу... Хто його знае, чы въ шавліи купано ии змалечку, чы въ любыстку... Тилькы грошей, мабуть, не кыдано въ купиль, бо такою убогою зросла, якъ и я... Покохалыся мы—побраты-бъ-ся, одружыты-бъ-ся—та ба! Не поставышь хаты зъ лободы, якъ кажуть, а иншой немає... У приймакы прыставъ бы, такъ родына велька, сыны пидрастають, до старшой дочкы зятя прийняли... Порадылысь мы зъ дивчыною, побидкалысь и стали на тому, що вона пиде у наймы, складе за рикъ карбованця якого, а я тежъ

помандрую на Бесарабію на зарібкы... Щобъ хочъ хату було за що поставыты та на таке-сяке господарство спромогтыся... А тамъ, якъ Богъ дасть... Эй, не хотилось мени на ту Бесарабію, такъ не хотилось, якъ живцемъ у яму... наче серце вишувало... Та не послухавсь, пишовъ... Такъ по масныци, по пущенню, першого дня посту й вирушывъ. Ще николи не кыдавъ я ридного села, у-перше выбрався въ такой свить далекий—то жъ на серци було неспокойно, лячно чогось, журно... Що тамъ чекае въ чужій сторони?... Зъ чымъ и якъ повертатуму?... Пам'ятаю—поганый бувъ ранокъ: туманъ налігъ на землю, гемзыло, ноги грузлы въ пидмытому водою снигу, брудна вода стикала въ долину... Поганъ було, якъ въ мене на серци... Выйшовъ я на гору, ставъ пидъ фігурою и озырнувсь в-останне на село: туманъ лежавъ надъ селомъ ще густійшый въ долини, нижъ на гори... Колы се з-за фігуры щось такъ тыхо: „Свырыде!“—каже. Я ажъ жакнувся, затремтивъ весь... Озыраюсь—ажъ то вона, Марія моя, з-за фігуры сльозы втырае...

— Отсе добре!—перехопывъ Лука,—твоя Марія и моя Марія! Тыхъ Марій на свити—якъ за гришъ маку!... Ну, выпыймо жъ за обохъ Марій!... А-а! „бунъ джинъ“!...

— Жалко мени стало ии... дурне серце мовъ у лещатахъ стысь хто, — казавъ дали Свырыдъ, не звернувшы увагы на тость за Марій.—Взявъ я вмовляты ии, взявъ ий казаты, якъ вирне кохаю ии... „Бачышъ,—обизвалась вона,—якъ той снигъ водою понявся? Гляды жъ, щобъ и кохання твое не стануло отакъ на чужій сторони, далеко видъ мене“... Наворожыла, та не мени, а соби наворожыла... Гей, та пишовъ я, брате мій, степама, та пишовъ ланамы у той край, про який чувавъ лышъ видъ бувальцивъ... Идешъ-идешъ—надъ головою небо, пидъ ногамы поле... А чье воно, поле оте—хто його знае... Чужына. И несешъ у чужыну ту свою долю сыритську, до якои всимъ байдуже, та ще сылу молодую на пожытокъ жмыкрутамъ-дукамъ... Ставъ я въ Булгарына. На весну й на лито найнявся. Платня ничего—краща, нижъ по нашихъ сторонахъ, а робота така, якъ на доброго вола... Та дармà!... Абы мене люде не жалувалы, а я себе не пожалую... Спершу за роботою ничего не помичавъ я... Гей та собъ! собъ та гей!—звисно, якъ наймытъ: видъ свитання до смеркання въ работи... А дали, якъ звыкъ вже, оговтався, розглянувся навкру-

гы—и завелась у серци шашиль... Выйду на степь—ни, не наши степы,—и точыть шашиль... Гляну на людей—ни, не наши люде,—и зновъ тая шашиль у серци ворухитсья... Не такъ мени пташки щебечуть не той мени писни витерьъ спивае... Почавъ я бануваты. А найгирше за Марією... Жалко мени стало за тымы ничкамы тыхымы, що бачылы жєныханья наше, що чулы нашу любу розмову... Жалко стало й за селомъ риднымъ, де я зрись, хочъ не зазнавъ змалечку щастя. Хто його зна, що зо мною поробылося: тягне мене, мовъ гакомъ тягне въ свою сторону; рветься сердце назадъ у село; брыдка та нависна стає мени сторона чужа... И бувъ бы не вытрымавъ, бувъ бы кынувъ усе та подавсь назадъ, колы бъ не Марія... За-для неи, за-для власного щастя лышывсь я, наважывсь перемогты себе... И вона, згадавъ я, поневириється десь, бидна, у наймахъ, и їй не зъ медомъ... Збигла мени отакечкы весна, збигло й лито. Взявъ я въ хазяина, якъ одень гришъ, шистьдесятъ карбованцивъ и подавсь... не до-дому, а въ Мыколаивъ, де, якъ раялы люде, можна знайты роботу на осинь и на зиму. Пишовъ я туды, бо щѣ бъ почавъ я зъ тымы шистьма десяткамы?...

— Цилу осинь мишкы носывъ на пароходы, а на зиму за збиржака ставъ у хазяина. Николы було, здається, думаты про дивчыну, а проте вырвуться згадки на волю й полынуть на село ридне до дивчыны коханой... На двори заверюха, снигъ летыть въ очи, а я сыжу на санкахъ—и ввыжається мени вечиръ теплый зъ пахощамы веснянымы, зъ хрущамы, зъ вышныкомъ билимъ видъ цвиту рясного, а на перелази сперлась Марія и грєе до мене очыма... Було ажъ жажнуся, якъ гукне хто на вулицы: „звошыкъ!“ а витерьъ изъ снигомъ такъ и шмагне въ очи... Лыстивъ до неи не пысавъ я, бо не знавъ, де вона служыть. Видъ неи тежъ не мавъ звисткы, бо сама не вмєе, а другого прохаты напысаты—соромно дивци... Ну, та байдуже: на весну побачымсь. Склавъ я за зиму ще пивъ сотни, и такъ ото въ середохрєстя подавсь до-дому... Иду я тымы степами, тымы ланамы розлогымы, що й торишньою провесны, а не чужи воны мени, не лякають, а мовъ осмихаються прыязно... Тала вода дзюрчыть по дорози та прыгадує, що казала Марія торикъ пидъ фигурую, а я тилькы осмихаюсь на тую згадку... Хороше мени... весело мени... жайворонокъ немовъ весильной спиває... И чого поспишавсь? Кобы знаття... ба! кобы знаття!... Та хто жъ його знавъ, що буде,

якъ въ писни спивають:— „кохалыся, та не побралыся, тилькы сердце жалю набралось“...

Свырьдъ замовкъ.

А сонце вже сидало. Высоко-высоко пидъ небомъ вечернимъ пролетилы вельчезнымъ табуномъ дыки гусы у плавни на ничъ и выповнылы повитря дывнымъ гукомъ, що мовъ видгоминъ далекого дошу, пронисся по-надъ тыхымъ Дунаемъ. Небо надъ Галацомъ жеврило, якъ распечене зализо; шырока ричка понялася на заходи вогняною барвою, дали зарожевила, засяла блакыттю, а тамъ заблыщала сызою барвою холодной крыци... Вербовый гай на тимъ боци повывсь у темряву, почорнивъ; блакытни горы стали синими та хорошымы... По тыхыхъ водахъ Дунаю мовъ лебидь проплынувъ парохидъ и выразно выткнувся на палаючому обрїю якъ зъ чавуна вылытымы чорными шогламы. Захвылювалась вода, мовъ жыто видъ витру, покотылась валамы до берега, наблызылась—и вдарыла зъ глухымъ стогономъ въ писокъ, розбываючысь на тысячи билыхъ капельокъ... И зновъ усе стыхло; тилькы сполохана ричка, гайдаючысь въ своихъ берегахъ, мелодїйнымъ хлюпаннямъ жалилась жовтому писочкови на докучлывыхъ гостей...

Зачаровани подорожни сьидилы й мовчалы. Ось збигла на беригъ дивчына, прыхапцемъ зачерпнула мидяными кухвами жовты воды и зновъ подалась на прыкрый беригъ. Ось ставный моканъ въ свой мальовнычїй билїй одежи прививъ до воды коня наповаты. Кинь порскае, голосно втягуе въ себе воду и напывшысь чвалае назадъ, линывъ переступаючы зъ ноги на ногу. И зновъ усе тыхо. Кордонна сторожа розклала на тимъ боци багаття; червоний видблыскъ видъ нього осявае ныжни гылячки чорныхъ вербъ, додаючы ще бильше прынады чудовой картыни наддунайського вечора...

— Дывысь,—сполохавъ тышу хрыплымъ голосомъ Лука,— вода такы пиджыва... Мало не до нигъ моихъ дїйшла,—а де була, якъ мы купалысь!...

— Пиджыва... отакъ мои згадки пиджывають, якъ тая вода...— почавъ зновъ Свырьдъ, мовъ чекавъ, щобъ його торкнуто.— Якъ ныни пам'ятаю—вже посутенило, колы я вздривъ свое село, повернувшы зъ Бесараби. И не радисно, а турботно забылось у мене сердце, скоро побачывъ я дымъ зъ комынивъ у сели ридному... Що тамъ? Якъ тамъ? Де Марїя моя?—турбуюсь въ одно. Иду

вулицею, зустрічають мене, впізнають, розпытують, де пробувавъ, чы щастыло, а мене такъ и кортыть розпытать про Марію, такъ и крутыться на языци ймення ии, та ніяково розпытувать... Подавсь я тою вулицею, де хата старыхъ. У хати свитытьсь, каганецъ блымае... Я пидъ викно, та такъ и прыпавъ до його. Стара пивмиткы зъ скрыни выймае, старый—чобить розглядае та копырсае шыломъ, а зять зъ жинкою про щось радяться бияя печи... Маріи нема. Може пишла до дивчатъ... А може... я такъ и прыкыпывъ до земли, жажнувшысь несподиванои думкы. Та ни, не такъ вона кохала мене, щобъ не дочекавшысь виддатыся...

— Свырыде, голубе мій... — перепынывъ п'янымъ голосомъ Лука,—подай мени баньку... Ты не пытымешъ, то я за тебе решту выпью... А-а! „таре бунъ джинъ“! Се йедына потиха... всихъ матульнякывъ... и простыхъ, и вельможныхъ... Ну, кажы, кажы... слухаю...

— Вхожу я до хаты,—провадывъ дали Свырыдъ,—прывитався, забалакавъ.—Щссь вы подалысь, титко!—кажу до старои.—Чы вси у васъ жыви-здорови?—пытаюся.—Уси, хвалыть Бога,—видказуе.—А де жъ Марія,—наважывся я,—що ии въ хати немае?... Тилькы що-йно вымовывъ я, стара якъ заголосыть, якъ ударыться головою объ скрыню, ажъ старый высочывъ з-за столу. Я такъ и затерпъ. У голови мовъ зализомъ розпеченымъ шпыгонуло: нема... умерла... утопылась... Хочу поспытаты—дѣ вона, що зъ нею, а языкъ якъ ставъ руба, такъ и не ворухнешъ нымъ. Дали жъ якъ не скочу до старои, якъ не скрыкну—Де Марія?... то такъ уси й замовкы та выдывылысь на мене перелякани... Де Марія?—крычу я,—де вы подилы ии? Кажить!—та грюкаю кулакомъ у стиль, ажъ старый узявъ мене за руку та:—Що тобі, хлопче?—пытае. А я й не въ той бикъ, тилькы слухаю, якъ стара, голосячы, прыказуе: „Занапастылы дытыну нашу, занапастылы... пишла въ наймы, якъ и людськи диты... та недолюдокъ той, панъ зъ Бобрыку... звывъ ии... й заподивъ кудысь, що й путь ии пропала...“ Я вже й не слухавъ дали... Мовъ боже-вильный высочывъ я зъ хаты, гыдкою мени стала людына кожна... На сердце мое, на голову, на всеньке тило вагою налягло лыхо, гнитыло мене; я чувъ, що мени тисно й на простори... Я пам'ятаю тилькы жадобу помсты, що поняла мое сердце болоче... пам'ятаю, якъ я прысягавсь: помщусь, люто помщусь... на обохъ помщусь!... Я забувъ на той часъ и про свои ноги натружени, и про те, що вже ничъ упала на землю—швыдкою ходою пи-

шовъ я у Бобрыкъ... Бижу... тило мое горыть, палае и не холодыть його витерь зымный, що дме просто въ очи... И доси не тямлю, якъ пробигъ я пятнадцать верстовъ и не чувъ втомы, не зважаючы на свои ноги натружени... Въ Бобрыку вже спалы, нигде не свитылось... Ставъ я край села та й наче опам'ятався. Якъ же я помщуся?... Теперь сплять у двори, не пустять мене до пана, звяжуть ще, мовъ злодія якого... Сивъ я на дорози й почувъ, що въ мене болять ноги... Сыжу, схывышы голову на груди... и вразъ зробылось мени до всего байдуже, наче не мене скрывджено, наче те, що сталося, не мое лихо, а чуже, далеке... Богъ зъ нымъ, зъ паномъ, зъ помстою, зъ усимъ на свити... и чогось жалко мени стало, тужно такъ, журно... Передъ очыма имла знялась, видгородыла мене видъ свиту цилого... Байдуже!... Помалу-малу зъ имлы той выткнулась выразно Марія,—така сама, якою бачывъ я ии пидъ фигурую,—глянула на мене глыбокымы очыма й упекла мене тымъ поглядомъ... у саме серце впекла... Скочывъ я зъ земли, порвавсь у бикъ, якъ до села, й затысь кулакы.—Помщусь—и васъ загублю, й самъ пропаду! Однако!—думавъ я, похожаючы по полю пидъ селомъ та чекаючы, щобъ розвыднылось... И вже холодна ничъ не прохолодыла мене, а додала тилькы звагы... Добре такы развыднылось, якъ я подавсь у двиръ. Тамъ вже повно було якыхсь судовыхъ. Казалы, що прыйихалы продаваты двиръ за довгъ. Я до слугъ—покажить мени пана Гаевського, дидыча вашого,—а самъ не тысну нижъ у жмени, ни—ажъ пальцы заклакы...—Нема,—кажуть,—пойихавъ десь...

— То ты бувъ у мене въ Бобрыку? — забелькотавъ Лука.— То моя Марія була твоею суженою?... А я й не знавъ... а я й не видавъ...

— Якъ?—скочывъ Свырыдъ,—то ты панъ Гаевський?...

— Бувъ колысь... бувъ колысь, брате мій, поручкы Лука Ивановычъ Гаевський, село мавъ, а теперь—його сятельство господынъ матульнякъ, дидычъ миського рынштоку!... Смирр—но-о!—заверещавъ винъ п'янымъ голосомъ и бовтнувъ ногою по води, простягаючысь на бикъ.

Якась сыла шарпонула Свырыдомъ. Згадки колышнього, що вже чотыри роки, якъ промынуло, але колышнього гиркого, болючого, прынесли зъ собою и видгоминъ той жадобы помсты за знивечену долю, що колысь владно запанувала надъ покрывдже-

нымъ... Якась сыла шорпонула Свырыдомъ. Але глянувши на п'яного ворога, що засынаючи тилькы толубомъ лежавъ на суходоли, а ногамы въ води, винъ зъ сгыдою видвернувся и слыве выбигъ на прыкрый беригъ.

— Хай вода свята помстыться за мою кривду!... Хай вона забере тебе!...—казавъ Свырыдъ до себе, важко видсапуючи.

Винъ хотивъ бигты, але зупынивсь. Слыве надъ самымъ вухомъ його розтявсь пронизуватый свистъ и, погрюкуючы та мыгтячы осяянымы викнамы, промчавсь потягъ, перепыняючи Свырыдови дорогу.

За сю хвылыну въ души Свырыдѡвѣй счынылась боротьба. Його сердце то гвалтомъ намагалось помсты, то страхалось за-пропастыты жыття людське, статысь прычыною смерти людыны. Боротьба та тяглась одну-йно хвылыну; якась почуття взяло ма-буть гору, перемогло, бо Свырыдъ вернувся до Дунаю, де по колина въ води лежавъ п'яный Лука, похрапуючи носомъ. Свырыдъ на превельку сылу вытягъ зъ воды Луку, хочъ той вовтузавсь зъ нымъ та белькотавъ щось кризь сонъ; звивъ його и слыве понисъ вулицею. Проходячы повзъ одну хату, Свырыдъ затремтивъ увесь та мало не впустывъ Луку на землю: на порози, осяяна свитломъ зъ хаты, стояла якась молодыця й йому здалося, що то Марія. Свырыдъ запровадывъ товариша до шынку. Лука наче опрытомнивъ трохы, побачывшы знайому обстанову. Винъ похытавсь трохы на нетвердыхъ ногахъ, стукнувъ кулакомъ въ стиль и гукнувъ на всю хату:

— Око „джину“ для його сїятельства пана матульняка!... „Диграбе!“—и вылаявсь поганою молдуванською лайкою.

Свырыдъ выскочывъ зъ шынку дуже зворушенный прыгодамы й подавсь назадъ до той хаты, де на порози бачывъ жинку. Жинка й доси стояла на тому жъ мисци. Свырыдъ наблызавсь до ней, зазырнувъ їй у облыччя та й пизнавъ Марію.

— Маріе!—сказавъ винъ тремтячимъ голосомъ и нервово скинувъ шапку зъ головы..

Жинка жажнулась, пидійшла до Свырыда й пыльно глянула на нього.

— Свырыдъ!...—прошепотила вона, подаючысь назадъ.

— Маріе!...—и вразъ сыльнымъ рухомъ роздеръ винъ свою шапку на-двое и кынувъ їи пидъ ноги Маріи.

— Отакъ зъ моимъ сердцемъ!—додавъ.

Хвылынку обое стоялы нерухомо;—вона зъ спущенымы доли очыма, винъ блидый и тремтячый.

— Маріе!—наблызввся Свырыдъ до неі й узявъ за руку.—Скажы мени, що зъ тобою було?...

Марія звела на нього очи и, мовъ горохъ покотывся, за капалы зъ ихъ слёзы. Вона заплакала, жалибно хлыпаючы, мовъ дытына.

Свырыдъ видвивъ іи на бикъ, пидъ барканъ.

Марія, облываючысь слізъмы, оповидала йому про свій соромъ несвितський, про те, якъ вона зъ дытыною малою, боячысь вернутысь до дому, тынялася по наймахъ, тяжко бидуючы, якъ урешти вмерла ій дытына, якъ якась пани завезла іи до Рени, де вона стала за наймычку въ Грека, що держыть шынокъ... А Свырыдъ слухавъ мовчазный, не обзываючысь и словомъ, не оповидаючы ни про свои муки, яки вона завдала йому, ни про думку помстытыся на ній за зраду.

— Просты мени, Свырыде!—скинчыла бланганямъ Марія.

— Най тоби Богъ простыть... Слухай, що скажу... Не маю я воливъ круторогыхъ, нема въ мене й червинцивъ у череси... Йе въ мене сами руки—отси жылави та роботящи, що не злякаються жадной праці... Годувавсь я зъ ныхъ доси, выгодую й родыну... Якъ я тоби не гыдкый, Маріе, не обрыдлый, то будь мени дружыною та помандруемо на Молдаву, щобъ нищо не прыгадувало намъ лыха нашого...

Марія хотила кынутысь йому на шыю, але не посмила и тилькы видповила ревнымъ голосомъ:

— Спасыби тоби!..

А другои дныны рано вранци, колы ше „дидычъ миського рынштоку“ солодко спавъ десь на вулыци, загорнувшысь небомъ, Свырыдъ та Марія вырушылы въ дорогу. Вони подались на Джурджулешты, ажъ пидъ Слободзею, де, якъ кажуть, лекше перехопытысь черезъ вузькый Прутъ, лекше обмынуты кордонну варту... Зъ плавнивъ знявся билый туманъ, сывымы хмарами покотывся по тыхому Дунаю, закрываючы блакытни горы, заступаючы свить сонця... Мрака ся вищувала однакъ чудову дныну... Такъ и въ серци подорожнихъ зорила надія на щасну долю, що розвіе колысь и сами згадки сумного мынулого...

1893.